hetett neki. Ő buktatta meg Lónyay grófot, ő csinálta meg a fuziót.

A kurucok közül való *Csanády* Sándor. Engesztelhetetlen ellensége az „átkos közösügyek"-nek és a közösügyes alapon alakult kormányoknak.

Madarász Józsefről már a B. H. születése idején azt írták, hogy „az ó-radikális magyar demokrácia *legrégibb* és legnépszerűbb vezérembere hazánkban. Magyar politikus sohase tudott úgy a nép nyelvén beszélni, mint ő. Mindig „ingyen" is választották meg".

Helfy Ignác, Kossuth bizalmasa, a függetlenségi párt egyik legérdekesebb szónoka. A baranyaszentlőrinciek abban a zöld atillában választották meg, amelyet Kossuth viselt az isaszegi csata után.

Mocsáry Lajos függetlenségi vezér. „Valódi magyar államférfiú nemzeti hagyományból élő ellenzéki agy és szív követelményei szerint. Nem merev politikus ő par principe, hanem csak ott, hol hazafias meggyőződése szerint a magasabb célt szolgáló párttaktika követeli így."

Irányi Dániel: „E névért lelkesedik ma az egész függetlenségi és negyvennyolcas nagy nemzeti párt. E név az, amelyet a képviselőházban pártkülönbség nélkül mindenki tisztel." Nagy szónok, államférfi, a magyar demokrácia legnemesebb harcosa.

Az antiszemita képviselők — a bevallottak — huszan vannak. Vezérük *Istóczy* Győző. Ritka tudományos képzettségű, rendkívüli tehetség, aki mint szónok is egyike a magyar parlament legspecifikusabb nevezetességeinek. Hívei a velocipédes *Simonyi* Iván, *Nendtvich* Károly, a nagyérdemű veterán kémikus, *Andreánszky* Gábor, *Onody* Géza, *Komlóssy* Ferenc, a későbbi esztergomi kanonok, *Zimándy* plébános, aki a legszenvedélyesebb szónokuk volt.

Pogány Béla.

Találkozásom Tóth Bélával

Egy különös exámen története

Kenedy Gézának Tóth Béláról írt meleg sorai megint föllidézték a feledésből ennek a különös, szeretni-gyülölni egyaránt kész, harcosan vagdalkozó és naiv, gyermeki örömökben felolvadó publicista-polihisztornak az emlékét. Harminc évvel ezelőtt Tóth Béla eredeti, utánozhatatlanul egyéni írásai voltak a magyar közönség legérdekesebb olvasmányai. Félelmes tollától reszkettek azok, akiknek félni valójuk volt és Tóth Béla kímélettlen, sokszor kegyetlen tolla nem egyszer súlyos sebeket ejtett, de ha tévedett, mindig kész volt arra, hogy ellenfelét becsülettel megkövesse.

Vagy harminckét évvel ezelőtt vívta meg egyik legkeményebb harcát. A középiskolai tanítás rendszere ellen kelt ki a maga módján. Csúfondárosan, gyilkosan támadta a gimnáziumnak különösen a latin tanítási metódusát és odavágta a professzoroknak, hogy munkájuk meddő, a gyerekek nem tudnak semmit, a tanárok szent hódolattal vágódnak hasra a *Ta-Na-Nyag* bálványa előtt, de a tanításukban nincs élet, nincs eredmény. A gimnáziumban nem lehet megtanulni latinul.

Ez volt a híres cikk tenorja. Volt is felzúdulás utána. A levelek csak úgy özönlöttek Tóth Béla íróasztalára. Sőt akadt egy diák, aki fölment egyenest hozzá, hogy megcáfolja a cikk állítását. Tóth Béla másnap nagy gaudiummal jelentette ki, hogy a fiatalember megbukott. Nem tudott latinul. Pedig egyebet sem kellett volna tennie, mint lefordítania magyarra egy szállóige eredetét, amelyet néhai való Szirmay Antal táblabíró úr a mult század elején megírt latinul: „Hungaria in parabolis" című könyvecskéjében.

A Barcsay-utcai gimnáziumban voltam akkor kis diák. Latinra *Kempf* József tanított, akiben az antik kultúra szeretete és a csípősen friss francia esprit eredetien keveredett el. Imádta a klasszikusokat, de sokszor Offenbach és travesztiájával hozta őket közelebb a fantáziánkhoz. Érdekesen tanított, élet volt az órájában. Hogy a latint megszerettem, az elsősorban az ő érdeme volt.

Történt pedig pár nappal Tóth Béla híres tárcájának megjelenése után, hogy egyórakor, amikor Koncz bácsi, a gimnázium nagypipájú pedellusa (a csendőröknél szolgált a boldogult) megkondította a harangot és a muzsahad boldogan csomagolta össze könyveit, Kempf tanár úr magához hívott és azt mondta:

— Édes fiam, tudja-e, hol van az Abonyi-utca?

— Tudom, kérem, a Parkklub háta mögött.

— Úgy van. Hát oda kéne elvinnie egy-két könyvet, meg egy levelet. Elviszi délután?

— Szívesen. (A diák mindig kitüntetésnek érzi, ha a tanárjának kommissiót tehet.)

— Egy jó barátom lakik a 31. számú házban. Neki szól a levél. Tóth Bélának.

Átadta a kis csomagot és külön a levelet. Rá volt írva hajszálfinom betűkkel: Nagyságos Tóth Béla szerkesztő úrnak, VII., Abonyi-utca 31. Eszem ágában sem volt azon törni a fejemet, mi mondanivalója van a professzoromnak s miért küldi a levelet velem, nem pedig a póstán.

Délután négy órakor beállítottam az Abonyi-utcai házba. Tavasz volt, a Kolegerszky felől odahallatszott a katonabanda bombardonja. Csöndesen ballagtam fel a második emeletre és becsöngettem Tóth Béla ajtaján.

Az ajtó kerek kémlelő lyukja kinyílt és egy éles hang sivított ki rajta:

— Ki az? Mit akarnak?

— Levelet hoztam.

— Kinek? — csattant föl haragosan az ismeretlen férfi hang.

— Nagyságos Tóth Béla úrnak — olvastam le udvariasan a levél borítékjáról.

— Hahaha! Nagyságos Tóth Béla úrnak! Amikor az apám is csak „tekintetes" volt. No, jöjjön be fiatal barátom.

Egy kicsit elfogulian tettem be az ajtót magam mögött. A fogadás nem bátorított fel különösen. Tóth Béla bevezetett a dolgozószobájába, aztán szemembe nézett és akadozó nyelvvel megszólalt:

— Kitől való a levél?

— Kempf tanár úrtól.

— Hja, a Józsitól? Hadd lássuk.

Átadtam a levelet, föltépte és elolvasta. Gúnyosan mért végig.

— Szép dolgok vannak benne magáról, kis öcsém!

Forgott velem a világ. Mit írhatott rólam az osztályfőnököm? Felelni akartam valamit rettenetes zavaromban, de Tóth Béla elémvágott. Ugy látszik, megsajnált, mert valamivel csöndesebb hangon folytatta:

— No, nem olyan tragikus... Majd beszélünk róla... Szokott cigarettázni?

— Nem, kérem. Tizenötéves vagyok.

— Jó, nem erőltetem. Ámbár én ilyenkor már a kukorica selymét sodortam papírba.

Leült egy karosszékbe szembe velem és beszélni kezdett sok mindenről. Megmutatta könyvtárának ékességeit, Descartesnek egy első kiadású példányát, régi misekönyveket s míg elmagyarázta őket, folyton lóbált egy nagy feketeszemű olvasót, amelyet Arábiából hozott magával, majd odament kedves angoramacskájához, amely lustán kuporgott az írógépe előtt álló magas székben és szeretettel végigsimogatta.

— Most pedig uzsonnázni fogunk — jelentette ki — azután meg jön az inkvizició.

Még mindig nem értettem, mire céloz, de Tóth Béla adós maradt a felvilágosítással. Uzsonnakávét hozatott be, nagy passzióval végignézte, amíg megittam, aztán így szólt:

— Hát édes fiam, ettünk-ittunk. Most jön a fizetség...

— Tessék?

— Az én Józsi barátom azt írja, hogy maga fogja megvédeni a diákság becsületét. Jól tud latinul?

Nem tudtam, mit feleljek rá.

— Amit az iskolában tanultunk, azt hiszem, tudom.

Tóth Béla gúnyosan elnevette magát.

— Ez ilt a bökkenő. Hogy mit tanultak... úgy látom, nincs nagy mersze, fiam... Én nem erőltetem...

Éreztem, hogy elpirulok. A tanárom annyira bízik bennem és én gyáván meghátrálok? Nem bánom, ha rámszakad a plafond: én fölveszem a harcot.

— Tessék, megpróbálhatjuk — feleltem csöndesen.

Tóth Béla átvitt a szalonba. Hatalmas terem volt. Az alacsony asztal körül négy kis bőrszék. A padlón gyönyörű szőnyegek. Az asztalon ott hevert Szirmay Antal latin könyve. Fölvette, odaadta:

— Üsse fel valahol!

Felnyitottam az ódon könyvet. A régi metszésű, erősen megfakult betűkből rámnevelett az anekdota címe: „Belefőtt, mint Bertók a csikba."

— Tessék fordítani!

Hozzáláttam. Igazán nem volt nagy bonszorkányság megérteni az egyszerű textust.

COSULICH LINE

világhírű óceánjárói, a

„Saturnia"

és

„Vulcania"

a legkáprázatosabb luxussal berendezett óriásmotorhajóin

TRIESTBŐL a KORINTHOSI és a NÁPOLYIÖBÖLBE, a FRANCIA RIVIERÁRA, GIBRALTÁRBA, LISSABONBA és vissza:

a legideálisabb üdülés, a legcsodálatosabb nyaralás **mérsékelt részvételi díjak mellett**

LLOYD TRIESTINO

nagy társasutazása a Földközi Tengeren **junius 25—julius 20 a**

„Ganges"

óceánjáró luxushajóval

TRIESTE, KORFU, ATHÉN, STAMBUL, KISÁZSIA, SZIRIA, TRANSJORDÁNIA, SZENTFÖLD, EGYPTOM, OLYMPIA, TRIESTE

Részvételi díjak 784.— pengőtől a legpazarabb luxusellátással

KÉT NYITOTT ÚSZÓMEDENCE A FEDÉLZETEN, ÁLARCOSBÁLOK

Részletes felvilágosítás a két társaság közös budapesti irodáiban VII., Thököly-út 2 és IV., Váci-utca 17.

fején lapos tányérkalap, egyetlen indulatosan remegő kócsagtollal. Horpadt mellén hatalmas zöld kereszt, lábán kitaposott bakkancs.

— Jelentsen be Mr. Hillnek! — mondta parancsolóan és pergament orrlikai remegtek a dühtől.

— A tanár úr most nem fogad...

— Jelentsen be, ha mondom!

A portás elsompolygott.

Hill tanár hosszan, elmélázva nézte a névjegyet:

Miss Pendley

„Az emberi és állati jogokat védő liga" elnöknője.

Mélyet sóhajtott és megadással mondta:

— Vezesse be a misst.

Mint egy éhes, sötét farkas, úgy állt az ajtóban.

— Mr. Hill?

— Mivel szolgálhatok? — kérdezte a professzor.

Az aggszűz feneketlen kézitáskájából előkotort egy ujságot. Diadalmasan meglobogtatta:

— Olvasta ezt?

— Nem. Nem olvasok ujságot.

— *A New-York Herald.* Interju professzor Hillel. Olvassa... Titokzatos kísérletek... viviszekció... Gyalázat!... Nemek megváltoztatása,... mesterséges megtermékenyítés... Shocking!

— De kérem...

— Hallgasson!... Sintér! Lélekkufár! Megcsonkít ártatlan állatokat... és akaratuk ellenére megtermék... Ah! ki sem tudom mondani... Én, mint „Az emberi és állati jogokat védő liga elnöknője", úgy az emberek, mint a kutyák nevében...

— Bocsánat, — szólt közbe erélyesen Hill, — mi jogon beszél ön a kutyák nevében?

... Ezennel ünnepélyesen tiltakozom az ön minden emberi és állati érzést megszégyenítő kísérletei ellen. Felszólítom, hogy azonnal engedje szabadon ártatlan áldozatait és zárja be gyalázatos intézetét, mert máskülönben erőszakkal fogjuk kiszabadítani a szerencsétlen páriákat és önt tömlöcbe csukatjuk. Humánus és animális célokat szolgáló egyletünknek 847.913 tagja van, köztük 43 szenátor felesége. Hatalmunk mérhetetlen. Egyetlen intésemre itt terem Amerika valamennyi tájáról minden tagunk, s önt és ocsmány klinikáját egyszerűen elsöpörjük a föld színéről!

Hill professzor összefont karokkal, összeszorított ajkkal hallgatta végig a szóáradatot.

— A cikkíró tévedett, — felelte aztán csendesen, — hamisan, vagy rosszakarattal adta vissza szavaimat. Mi csak beteg, nyomorult, kóborállatokon kísérletezünk, vagyis helyesebben, újszerű, ismeretlen módokon próbáljuk visszaadni egészségüket. És a statisztikánk sem rosszabb, mint bármelyik más klinikáé. Viviszekcióról szó sincs. Kísérleteink eredményeit, az emberiség javára kívánjuk fordítani. Ami pedig a kutyákat illeti.... győződjék meg személyesen. Szívesen végigvezetem a kórtermeken. Itt csupa olyan állatot juttatunk hajlékhoz, gondozáshoz, élelemhez, amely különben rövidesen elpusztulna. Hiszen éppen az a bajunk, hogy a gyógyult kutyákat nem tudjuk elzavarni, mindig visszajönnek, úgyhogy legutóbb külön telepet kellett építenünk a gyógyult ebek számára.

— És miért nem az embereket részesíti ezekben az áldásos jótéteményeiben? — kérdezte gúnyosan a Miss. — Hiszen éhező, hajléktalan, kóbor emberben sincs hiány...

— Mert az emberek bizalmatlanok és ostobák: nem engedik, hogy jót tegyünk velük.

— No és a kísérleti műtétek? A szemátültetés? És a mesterséges megtermékenyítés?...

— Itt a tudományos cél igazolja az eszközt. És különben sem olyan nagy szerencsétlenség...

— Ah... hallgasson! Szégyelje magát!

— Nos? hajlandó megtekinteni a kórtermeket?

— Nem bánom! Bár meggyőzni nem hagyom magamat. Ilyen ocsmányság! De hadd látom ezeket a borzalmakat a magam szemével.

Boldog vakkantások, amikor a professzor hatalmas alakja megjelent a kórtermek küszöbén, de rögtön utána, hogy miss Pendley fekete csontváza is feltűnt, fenyegető morgás zúgott végig a hosszú helyiségeken. A professzor megsimogatta betegeit, akik hálásan nyalták meg dédelgető kezét, de amint az aggszűz közeledett valamelyik ágy felé, villogó szemek és agyarak fogadták, s a pokrócok felemelkedtek az égnek álló szőrtől. Egy alaskai farkast, egy hajdani „vezérebet", aki King névre hallgatott, öt ápolónőnek kellett lefogni, hogy rá ne vesse magát a jótékony missre.

A körséta végén megkérdezte a professzor:

— Sikerült meggyőznöm?

— Meggyőzni, engem? Nem, uram, ez még senkinek sem sikerült. Csak azt láttam, amit amúgy is tudtam, hogy maguk mindenféle értelemben erőszakot követnek el jámbor állatokon. Még egyszer felszólítom önt: eressze szabadon nyomorult állatait és csukja be intézetét. Máskülönben kénytelen lennék szigorú eszközökhöz folyamodni.

— Tessék! Állok elibe! — kiáltotta hidegvérét vesztve a professzor; a küszöbig tuszkolta a misst és becsapta orra előtt az ajtót.

De az ablakból látta, hogy az aggszűz fenyegetően lóbálja csontos öklét a klinika felé.

*

Egyik délután egyszerre szokatlan mozgolódás támadt a máskor oly csendes és nyugodt kórtermekben. Különös izgalom vett erőt a „betegeken": levegőbe meresztett órral szimatolóztak, aztán csukott szájjal halkan morogni kezdek, mintha csak öblögették volna torkukat, de ez az általános morgás olyan vésztjóslóan hangzott, mint a közeledő vihar moraja. De felcsattant az első vakkantás, amelyet fergeteges csaholás, ugatás, vonítás követett. A „betegek" felugráltak ágyukban és harcias pózba vágva magukat, megfeszített inakkal meredtek az ablak felé. És az uccáról ugyanekkor másfajta lárma csapott fel, sipítozás, rikoltás, fütyülés éktelen zenebonája.

Az orvosok és az ápolónők riadtan rohantak az ablakhoz és szinte megdermedtek a rémülettől:

— Ajtókat, ablakokat, és a nagykaput bezárni! — bömbölte az egyik tanársegéd és fejvesztetten rohant az igazgatói szobába.

Hill professzor íróasztalánál ült és egy lupán keresztül feszült figyelemmel vizsgált valami preparátumot.

— Tanár úr! az Istenért! Jönnek! — hörögte rekedten a segéd.

A professzor nyugodtan feltekintett, aztán kényelmes lassúsággal cigarettára gyujtott.

— Kik jönnek, fiam?

— Az aggszüzek! az Egyesült k valamennyi vénleánya. Jönnek, hog összszútálljanak.

— Mit akarnak?

— Ki akarják szabadítani a kutyákat, tönkre akarják tenni a műszereinket, le akarják rombolni az épületet. Megparancsoltam a szolgáknak, hogy zárják be az ajtókat és védelmezzék a kaput utolsó lehelletükig.

— És mi az a lárma a kórtermekben?